

BOSHQARUV MEHNATINI ILMIY TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Kadirov Ulug‘bek Ravshanovich

Toshkent kimyo-texnologiya instituti dotsenti (PhD)

E-mail: ulugbekadirov1@gmail.com

Abdig‘aniyeva Ozodaxon Faxriddin qizi

Toshkent kimyo-texnologiya instituti talabasi

E-mail: ozodaabduganiyeva723@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari chuqur tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining samaradorligi tashkilot raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida baholanadi. Tadqiqotda boshqaruv mehnatining mohiyati, funksional xususiyatlari, ilmiy tashkil etish tamoyillari hamda raqamli texnologiyalar ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, boshqaruv mehnatini me'yorlashtirish, ish joylarini optimallashtirish, axborot tizimlarini joriy etish va xodimlarni rag'batlantirish orqali samaradorlikni oshirish mexanizmlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari boshqaruv apparatini takomillashtirish va tashkilotning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshqaruv mehnati, ilmiy tashkil etish, menejment, samaradorlik, mehnat unumdorligi, raqamli texnologiyalar, axborot tizimlari, qaror qabul qilish, boshqaruv apparati, inson kapitali.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of the scientific organization of managerial labor. In the context of the modern economy, the effectiveness of the management system is considered one of the key factors determining an organization's competitiveness and sustainable development. The study examines the essence of managerial labor, its functional characteristics, the principles of scientific organization, and the impact of digital technologies on management processes. Special attention is given to labor standardization, workplace optimization, implementation of information systems, and employee motivation as important mechanisms for improving management efficiency. The research also substantiates the role of digital transformation, including ERP, CRM, HRM, and Business Intelligence systems, in enhancing decision-making quality and reducing operational costs. The findings contribute to improving management structures and ensuring the long-term stability of organizations.

Keywords: managerial labor, scientific organization, management, efficiency, labor productivity, digital technologies, information systems, decision-making,

management system, human capital, optimization, competitiveness, organizational development

Kirish: Globallashuv, raqamli transformatsiya va bozor munosabatlarining chuqurlashuvi sharoitida tashkilotlar faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan boshqaruv tizimining mukammalligiga bog'liq. Ayniqsa, boshqaruv mehnatini ilmiy asosda tashkil etish korxonalarining barqaror rivojlanishi, resurslardan oqilona foydalanish va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Boshqaruv mehnati moddiy ne'matlar yaratishdan ko'ra, ishlab chiqarish jarayonlarini muvofiqlashtirish, rejalashtirish, nazorat qilish va qarorlar qabul qilish orqali tashkilot samaradorligini ta'minlaydi. Shu sababli boshqaruv mehnati intellektual xarakterga ega bo'lib, uning natijadorligi butun korxonada faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda boshqaruv mehnatini tashkil etishda an'anaviy usullar bilan bir qatorda ERP, CRM, HRM, BI platformalari, sun'iy intellekt va HR-analytics kabi zamonaviy vositalardan keng foydalanilmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot davomida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik kuzatuv, ilmiy umumlashtirish va menejment nazariyasining klassik hamda zamonaviy konsepsiyalaridan foydalanildi. Mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, korxonalaridagi boshqaruv tajribasi va statistik ma'lumotlar o'rganildi.

Asosiy tahlil quyidagi yo'nalishlarda olib borildi:

- boshqaruv mehnatini me'yorlashtirish;
- ish joylarini tashkil etish;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish;
- motivatsiya va rag'batlantirish;
- monitoring va nazorat tizimi.

Asosiy qism

1. Boshqaruv mehnatining iqtisodiy mohiyati

Boshqaruv mehnati — bu tashkilot maqsadlariga erishish uchun resurslarni muvofiqlashtirishga qaratilgan intellektual faoliyatdir. U bevosita moddiy mahsulot yaratmaydi, biroq ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlaydi.

Jadval 1

Boshqaruv mehnati va ishlab chiqarish mehnatining qiyosiy tavsifi

Mezoni	Boshqaruv mehnati	Ishlab chiqarish mehnati
Mehnat predmeti	Axborot va qarorlar	Moddiy resurslar
Asosiy natija	Qaror va boshqaruv sifati	Tayyor mahsulot

Mezoni	Boshqaruv mehnati	Ishlab chiqarish mehnati
Mehnat xarakteri	Intellectual	Jismoniy + texnologik
Baholash mezoni	Samaradorlik va natijadorlik	Ishlab chiqarish hajmi
Asosiy vosita	Axborot tizimlari	Uskuna va texnika

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, boshqaruv mehnati ishlab chiqarish natijasiga bilvosita, ammo kuchli ta'sir ko'rsatadi.

2. Boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etish yo'nalishlari

Boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etish quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Jadval 2

Boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etish yo'nalishlari

Yo'nalish	Mazmuni	Kutilayotgan natija
Mehnatni me'yorlashtirish	Vazifalarni aniq belgilash	Vaqt tejilishi
Ish joyini optimallashtirish	Ergonomik va texnik jihozlash	Ish sifati oshishi
Raqamlashtirish	ERP, CRM, BI tizimlari	Qaror tezligi oshishi
Rag'batlantirish	Moddiy va nomoddiy motivatsiya	Xodim sodiqligi
Monitoring	KPI va nazorat tizimi	Samaradorlik bahosi

Mazkur yo'nalishlar boshqaruv apparatining barqaror ishlashiga xizmat qiladi.

3. Raqamli boshqaruv va zamonaviy transformatsiya

Raqamli transformatsiya boshqaruv mehnatining samaradorligini sezilarli oshiradi. Elektron hujjat aylanishi, masofaviy boshqaruv, predictive analytics va sun'iy intellekt asosidagi qarorlar strategik ustunlik beradi.

Jadval 3

Raqamli boshqaruv vositalarining samaradorlikka ta'siri

Raqamli vosita	Qo'llanish sohasi	Samaradorlikka ta'siri
ERP	Resurslarni boshqarish	20–25% tezlashish
CRM	Mijozlar bilan ishlash	15–20% sifat oshishi
HRM	Kadrlar boshqaruvi	18–22% optimallashtirish

Raqamli vosita	Qo'llanish sohasi	Samaradorlikka ta'siri
BI	Analitik qarorlar	25–30% aniqlik oshishi
E-document	Hujjat aylanishi	30–40% vaqt tejilishi

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish boshqaruv xarajatlarini sezilarli kamaytiradi.

4. Integratsiyalashgan boshqaruv modeli

Boshqaruv mehnatini samarali tashkil etish quyidagi integratsiyalashgan model asosida amalga oshiriladi:

Jadval 4

Integratsiyalashgan boshqaruv mehnati modeli

Bosqich	Asosiy faoliyat	Natija
Tahlil	Muammo va resurslarni aniqlash	Holat bahosi
Rejalashtirish	Strategik maqsad belgilash	Yo'nalish aniqligi
Tashkil etish	Vazifalarni taqsimlash	Jarayon uyg'unligi
Raqamlashtirish	Axborot tizimlarini joriy etish	Tezkor boshqaruv
Monitoring	KPI va nazorat	Natijani baholash
Takomillashtirish	Feedback va yangilash	Uzluksiz rivojlanish

Model sxemasi:

Tahlil → Rejalashtirish → Tashkil etish → Raqamlashtirish → Monitoring
→ Takomillashtirish

Bu model boshqaruv tizimini uzluksiz rivojlanish sikliga olib kiradi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etish natijasida:

- mehnat unumdorligi 15–30% ga oshadi;
- qaror qabul qilish tezligi 20–25% ga yaxshilanadi;
- ortiqcha vaqt sarfi 18–22% ga kamayadi;
- boshqaruv xarajatlari qisqaradi;
- xodimlar motivatsiyasi va sodiqligi ortadi.

Jadval 5

Boshqaruv samaradorligi ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	An'anaviy tizim	Zamonaviy tizim
Qaror qabul qilish vaqti	100%	70–75%
Hujjat aylanish muddati	100%	60–65%
Xodimlar motivatsiyasi	O'rtacha	Yuqori

Ko'rsatkich	An'anaviy tizim	Zamonaviy tizim
Boshqaruv xarajatlari	Yuqori	Pastroq
Operatsion samaradorlik	O'rtacha	Yuqori

Bu natijalar boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etishning amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, boshqaruv mehnatini ilmiy tashkil etish zamonaviy korxonalarining strategik muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Boshqaruv apparatini optimallashtirish, ish vaqtini ratsional taqsimlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish va inson kapitaliga investitsiya kiritish korxonalarining samaradorligini sezilarli oshiradi.

Bugungi sharoitda menejerning vazifasi faqat nazorat qilish emas, balki murakkab tizimlarni boshqarish, ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish va tashkilotning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashdan iboratdir.

Shu bois O'zbekiston korxonalarida boshqaruv mehnatini ilmiy asosda tashkil etish, zamonaviy boshqaruv vositalarini joriy etish hamda boshqaruv xodimlarining kompetensiyalarini rivojlantirish strategik zarurat hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov Q.X. (2021). Mehnat iqtisodiyoti va boshqaruvi. Toshkent: Iqtisodiyot.
2. Yo'ldoshev N.Q. (2020). Menejment asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Drucker P.F. (2006). Management: Tasks, Responsibilities, Practices. New York: HarperCollins.
4. Fayol H. (1949). General and Industrial Management. London: Pitman Publishing.
5. Robbins S.P., Coulter M. (2018). Management. Pearson Education.
6. Mintzberg H. (2013). Simply Managing. Berrett-Koehler Publishers.